

PLÁN MULTIKULTURNÍ VÝCHOVY

**Základní škola Zárubova v Praze 12, Zárubova 977,
142 00 Praha 12 – Kamýk**

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
OP Praha – pól růstu ČR

OBSAH

Obecný úvod	4
O InBázi	4
O projektu Mosty ke školám II	5
Úvod do tématu	6
Multikulturalismus, Multikulturní výchova	6
Historie a současnost menšin v ČR	7
Multikulturalita ve školství	10
Základní škola Zárubova v Praze 12	11
Klíčová aktivita projektu: Vytvoření plánu multikulturní výchovy	11
Zmapování prostředí školy a jejích technických možností	12
Návrh možného zpřesnění a rozpracování průřezových témat multikulturní výchovy	13
Vytvoření plánu multikulturní výchovy. Realizace a testování plánu v praxi	14
Závěrečná evaluace plánu, zapracování zpětných vazeb, finalizace plánu	17
Použitá literatura a zdroje	20
Autorský tým	20
Přílohy	
• Metodické a pracovní listy Česko pro 0.–2. ročník	
• Metodické a pracovní listy Slovensko pro 0.–3. ročník	
• Metodické a pracovní listy Německo pro 2.–4. ročník	
• Metodické a pracovní listy Polsko pro 2.–4. ročník	
• Metodické a pracovní listy Ukrajina pro 3.–4. ročník	
• Metodické a pracovní listy Rusko pro 3.–5. ročník	
• Metodické a pracovní listy Itálie pro 4.–6. ročník	
• Metodické a pracovní listy Řecko pro 4.–6. ročník	
• Metodické a pracovní listy Sýrie pro 4.–6. ročník	
• Metodické a pracovní listy Vietnam pro 4.–6. ročník	
• Tipy a zdroje k multikulturní výchově pro ZŠ	

OBECNÝ ÚVOD

O INBÁZI

InBáze, z. s. je nestátní nezisková organizace, **která existuje od roku 2001**. Jejím posláním je vytvářet bezpečný a otevřený prostor k vzájemnému poznávání a porozumění mezi českými občany a lidmi jiných národností a kultur.

Nabízíme aktivity pro migranty a jejich rodiny – odborné sociální, právní a psychosociální poradenství, asistenční a poradenské služby včetně pomoci v nouzi. **Provozujeme komunitní centrum**, organizujeme programy pro děti a mládež, kurzy českého jazyka pro děti i dospělé, multikulturní skupiny a komunitní akce pro širokou veřejnost. **Spolupracujeme se školami** v oblasti metodické podpory pedagogických pracovníků při začleňování žáků s odlišným mateřským jazykem (OMJ), realizujeme multikulturní vzdělávací a komunitní programy, poskytujeme metodické materiály pedagogům a žákům, organizujeme pravidelné volnočasové aktivity pro žáky. Pro interkulturní a pedagogické pracovníky **pořádáme kurzy**. Každoročně **realizujeme interkulturní festival RefuFest** a provozujeme také **sociální podnik Ethnocatering**.

V rámci tématu podpory **začleňování žáků s OMJ** do českého školství se snažíme nastavit komplexní systém podpory od vyčlenění funkce koordinátora inkluze přes metodickou podporu pedagogů, jazykovou podporu dětí a komunikaci s rodiči až po práci s dětským kolektivem.

V oblasti multikulturní výchovy dlouhodobě spolupracujeme se školami s různou mírou intenzity. Vytváříme a realizujeme multikulturní programy pro MŠ a 1. i 2. stupeň ZŠ (projekt *Bedýnky příběhů*, diskuze s migranty) včetně nastavení plánů multikulturní výchovy. Rovněž se věnujeme vytváření metodických a pracovních materiálů včetně audio nahrávek nebo video spotů k tématům multikulturality nebo komplexnímu nastavení plánů pro školy v oblasti multikulturní výchovy.

Organizujeme **komunitní aktivity** zaměřené na ethnovaření, výtvarné aktivity nebo kulaté stoly na různá sociální nebo vzdělávací témata. Pravidelně realizujeme **interkulturní kluby a příměstské tábory** při ZŠ, ve kterých se v menších kolektivech setkávají děti z různých kultur a zemí.

O PROJEKTU MOSTY KE ŠKOLÁM II

Projekt Mosty ke školám II je zaměřen na podporu MŠ a ZŠ v Praze v oblastech začleňování žáků s odlišným mateřským jazykem a rozvoje kompetencí dětí a žáků v oblasti multikulturního vzdělávání. Jeho cílem je zvýšení kvality vzdělávání prostřednictvím posílení inkluze v multikulturní společnosti rozšiřováním vzdělávacích programů o prvky rozvoje sociálních a občanských kompetencí a zlepšením podmínek pro začleňování dětí a žáků s odlišným mateřským jazykem. Projekt přispívá k sociální soudržnosti, chápání a respektování sociokulturní rozmanitosti, vztahu k okolnímu prostředí, k porozumění a toleranci odlišných kultur.

V rámci projektu spolupracujeme se **třemi pražskými základními školami a dvěma mateřskými školami**, názvy jsou uvedeny dle rejstříku MŠMT:

- **Masarykova základní škola, Praha 9 – Újezd nad Lesy, Polesná 1690**
- **Základní škola, Praha 10, Olešská 2222/18, příspěvková organizace**
- **Základní škola Zárubova v Praze 12, Zárubova 977/17, Praha 4 – Kamýk**
- **Mateřská škola Revoluční**
- **Mateřská škola ČTYŘLÍSTEK, Praha 13, Mezi Školami 2323**

Tato školská zařízení jsme vybrali z toho důvodu, že podporují sociokulturní prostředí, toleranci a vzájemné obohacování jednotlivých kultur. Rádi jsme je podpořili ve snaze o vytváření proinkluzivního multikulturního prostředí.

Projekt se zaměřuje zejména na metodickou podporu pedagogického sboru a vedení škol, všech zapojených žáků včetně žáků s OMJ, dále rodičů nebo veřejnosti.

V projektu jsou realizované následující klíčové aktivity:

- Zmapování a nastavení spolupráce a komunikace s CS
- Vytvoření plánů školy pro začleňování dětí a žáků s OMJ
- Vytvoření plánu multikulturní výchovy
- Interkulturní klub na ZŠ
- Komunitní aktivity
- Řízení projektu

ÚVOD DO TÉMATU

Multikulturalismus lze jednoduše chápat jako konstatování faktu, že v jednom státě společně žijí lidé různých kultur, etnik a ras.

Kromě toho termín multikulturalismus znamená myšlenkový a politický směr, který zdůrazňuje prospěšnost kulturní diverzity pro společnost a stát a snaží se o rovnoprávnost všech občanů bez ohledu na jejich původ, etnicitu či náboženské přesvědčení. Cílem multikulturalismu je zvyšovat schopnost respektu vůči odlišnému, překonávat stereotypy, předsudky, nejrozumnější formy xenofobie a rasismu. Je zaměřen na vnímání odlišnosti jako příležitosti k obohacení, nikoli jako zdroje konfliktu.

Multikulturní výchova je pedagogická činnost, která umožňuje žákům seznamovat se s rozmanitostí různých kultur, jejich tradicemi a hodnotami a zároveň si tak hlouběji uvědomovat specifika vlastní kultury. Přes poznávání a porozumění jiným kulturám vede cesta k zaujímání tolerantních postojů k příslušníkům jiných etnik a ras, respektování jiných národů, a následně k vzájemné koexistenci a kooperaci. Proto cílem multikulturní výchovy není jen předávat informace o různých národech, rasových a náboženských skupinách, ale také budovat otevřenost, rozvíjet smysl pro spravedlnost, vychovávat k partnerství, spolupráci a solidaritě.

Multikulturní výchova se hluboce dotýká i mezilidských vztahů ve škole, vztahů mezi učiteli a žáky, mezi žáky navzájem, mezi školou, rodinou a místní komunitou. Multikulturní přístup se prolíná různými vzdělávacími oblastmi a měl by se projevit nejen v realizovaném učivu, ale také v metodách, v klimatu třídy i celé školy.

Průřezové téma multikulturní výchova je součástí rámcového vzdělávacího programu pro předškolní a základní vzdělávání, jelikož jednou ze základních funkcí vzdělávacího systému je příprava na život ve společnosti a světě, který se poslední dobou stává více a více multikulturní. Začleněním multikulturní výchovy do vzdělávání školský systém reaguje na rostoucí multikulturalitu, etnickou a sociokulturní rozmanitost v české společnosti. Česká republika se po vstupu do Evropské unie zařadila mezi státy s výrazným počtem dlouhodobě pobývajících cizinců (tj. osob s cizí státní příslušností/občanstvím).

HISTORIE A SOUČASNOST MENŠIN V ČR

Cizinci v České republice jsou aktuálním společenským tématem, kterému se nelze vyhnout ani ve výuce na mateřských a základních školách. Mohlo by se zdát, že se jedná o nový jev, pravdou však je, že pohyb cizinců nebo také zahraniční migrace je na našem území přítomný neustále. V České republice žijí **příslušníci čtrnácti uznaných národnostních menšin**. Jedná se o menšinu **běloruskou, bulharskou, chorvatskou, maďarskou, německou, polskou, romskou, rusínskou, ruskou, řeckou, slovenskou, srbskou, ukrajinskou a vietnamskou**. Po staletí přítomná početná židovská menšina po II. světové válce téměř zanikla (podle odhadů dnes žije v Česku kolem 15 000 Židů, k judaismu se jich však v roce 2021 přihlásilo pouze 1901).

Historická zkušenost českého území s migrací zasahuje do období raného středověku. První zmínky o pohybu obyvatelstva na území našeho dnešního státu pocházejí již ze 6. století v období příchodu **Slovanů**. V počátečních obdobích slovanského osídlení probíhala migrace obyvatelstva často a samozřejmě, někdy i nuceně. Mezi středověké „imigranty“ patřily skupiny Valonů, Vlámů, Židů, Romů, Valachů i Irů.

Pro naši moderní historii je však důležitá především migrace **Němců**, kteří se usídlili mezi 12. a 14. stoletím v českém pohraničí na základě pozvání panovníků Českých zemí, aby nevyužité pohraniční oblasti zúrodnili. Z pohraničních oblastí se postupně stěhovali i do dalších částí země.

I nadále však přicházeli cizinci ve větších či menších vlnách, za zmínku stojí například **Romové**, o kterých se píše v Dalimilově kronice již v první polovině 13. století a kteří zde žijí dodnes. V 16. století pak přicházeli Charváti prchající především před osmanskou expanzí na Balkáně a také švýcarští Habáni, které vyhnala náboženská perzekuce. V pozdějším období můžeme zmínit třeba Francouze v 18. století, kteří se zde usídlovali na základě pozvání panovnice Marie Terezie nebo se zde usadili po bitvě u Slavkova. Na začátku 19. století po anexi Bosny a Hercegoviny Rakouskem-Uherskem to byli také obyvatelé Balkánu převážně muslimského vyznání.

Československo bylo v době svého založení zemí velmi národnostně smíšenou a také k cizincům velmi tolerantní, což bylo mj. pozůstatkem mnohonárodnostního složení Rakousko-Uherské monarchie, jíž bylo součástí. Kromě Čechů a Slováků žila na jeho území třímilionová německá menšina a kromě ní tradičně i další skupiny, jako například Rusíni, Maďaři, Židé či Poláci, a to po mnoho století.

Důležité je ovšem zmínit, že historicky převažoval počet vystěhovalých Čechů nad počtem cizinců, kteří na naše území přišli. Češi odcházeli především z ekonomických důvodů, v závislosti

na historickém období i z politických a náboženských. Nejčastěji byly jejich cílem USA, Kanada, Austrálie, Velká Británie, Německo, Rakousko, Argentina a Francie. Česko bylo převážně vystěhovaleckou zemí až do počátku 90. let 20. století.

Situace se výrazně změnila s příchodem II. světové války a následným obdobím komunismu. Nejvýznamnější změny v etnickém složení a prostorovém rozmístění obyvatelstva se projevily v důsledku poválečného **vyhoštění Němců a genocidy židovského obyvatelstva** (ze 120 000 se vrátilo po válce minimum), vliv mělo také následné dosídlování pohraničních oblastí. V tomto období také proběhla vlna návratu (reemigrace) Čechů a Slováků ze zahraničí, převážně z Maďarska, SSSR (volyňští Češi), Rumunska, Francie, Rakouska, Polska, Německa a Jugoslávie.

S nástupem **komunistického režimu** byla legální zahraniční migrace výrazně omezena, zároveň však došlo k nárůstu té nelegální. Odhaduje se, že v letech 1948 až 1989 odešlo do zahraničí asi 500 tisíc obyvatel. Jedním z důsledků těchto událostí a setrvávající uzavřenosti státu bylo zvyšování národnostní jednotnosti obyvatelstva a tím i nedostatek příležitostí ke kontaktu s cizinci a zkušeností s mnohonárodnostním prostředím. S tímto se starší generace potýkají dodnes. Ale i v tomto období přicházeli ze zahraničí cizinci. Prvními, kteří přišli, byli **Bulhaři**. Československo poskytovalo pomoc s rozvojem průmyslu v převážně zemědělském Bulharsku, výměnou přišlo několik tisíc bulharských zemědělců dosídlit stále poloprázdné pohraniční oblasti.

Další početnější skupinou byli **řečtí uprchlíci** utíkající před občanskou válkou v Řecku. Mezi roky 1948 a 1949 přišlo asi 12 000 levicově orientovaných Řeků, z velké části dětí, kteří tehdy byli velmi přátelsky přijati, a byla jim poskytnuta veškerá pomoc.

Pozdější, zejména pracovní migrace cizinců, byla upravena na základě mezivládních dohod a obchodních smluv, které měly převážně charakter hospodářské pomoci spočívající ve vyučení a speciální odborné přípravě pracovníků těchto zemí, kde nebylo možné potřebnou kvalifikaci získat. Dohody byly uzavírány se zeměmi patřícími do vlivové sféry tehdejšího SSSR, a to konkrétně s Polskem, Maďarskem, Vietnamem, Mongolskem, Laosem, Severní Koreou, Kubou, Angolou a Nikaraguou. Speciální obchodní smlouvy zmiňující pohyb obyvatel mělo Československo pouze s Polskem a bývalou Jugoslávií. Nejvýznamnější mimoevropskou zemí byla z pohledu přílivu pracovní síly Vietnamská socialistická republika, v rámci Evropy Polsko.

Od otevření hranic se Česká republika stala postupně zemí výrazně přistěhovaleckou, kde počet zahraničních imigrantů rok od roku roste. I když byl v posledních letech nárůst omezen z důvodu omezeného pohybu osob kvůli pandemii COVID-19, velká část cizinců tu zůstává a do ČR přichází rekordní počet cizinců. V posledních pěti letech byl zaznamenán nárůst více než 30%.

Ke konci roku 2021 bylo v Česku podle Českého statistického úřadu skoro 661 tisíc cizinců, což tvoří víc než 6 % české populace. **V Praze je to však přes 36 % (od roku 2011 se tento podíl takřka nemění), a ve Středočeském kraji 14 %** všech cizinců, kteří legálně pobývají v ČR. Nejsou v těchto počtech ale zahrnuti cizinci, kteří v Česku legálně pobývají bezvízově a neregistrovaní občané Evropské unie. Z toho vyplývá, že reálné počty cizinců jsou vyšší, než tabulky uvádí. I přes velký nárůst v posledních letech je ovšem hodnota podílu v mezinárodním srovnání stále relativně nízká.

Co se týče národnostního složení, k 31. 12. 2021 převažují cizinci ze třetích zemí a mezi nimi dominují občané **Ukrajiny** (196,8 tis.), **Vietnamu** (64,8 tis.) a **Ruské federace** (45,3 tis.). Ze zemí EU jsou to občané **Slovenska** (114,6 tis.), **Rumunska** (18,8 tis.), **Polska** (17,9 tis.), **Bulharska** (17,2 tis.) a **Německa** (14,7 tis.).

Rozmístění pobytu cizinců na území republiky je zřetelně diferencované. **Praha se stala „cílovým“ městem** s jednoznačně největší regionální koncentrací těchto osob. Důvodů je pro to hned několik, např. více pracovních příležitostí v kvalifikovaných i nekvalifikovaných odvětvích, již existující cizinecké komunity, lepší infrastruktura pro vyřizování bytových záležitostí i pomoc v různých krizových situacích (např. neziskové organizace), ale i určitá anonymita a majoritní obyvatelstvo více zvyklé a tolerantnější vůči cizincům. Podobné rysy samozřejmě vykazují i další velká města v republice. V rámci Prahy je patrná vyšší koncentrace občanů Ukrajiny na území městského obvodu Praha 4 a Praha 9. Občané Vietnamu jsou pak ve větší míře soustředěni na území Prahy 4 (tržnice Sapa). Nejvyšší podíl občanů ruského státního občanství pak vykazuje Praha 5.

Občané Ukrajiny se mimo Prahu dále více soustřeďují ve Středočeském a Jihomoravském kraji, občané Vietnamu v pohraničních oblastech převážně s Německem. Atraktivními regiony pro občany Ruské federace jsou Středočeský, Jihomoravský a Karlovarský kraj. Hlavními důvody jsou opět pracovní příležitosti (např. automobilka Škoda v Mladé Boleslavi), dostupnost velkých měst (Praha, Brno), ale i historické vazby (lázeňská města) a již existující menšinové komunity.

Začátkem roku 2022 situace se zřetelně změnila. Z důvodu války na Ukrajině v České republice a v jiných státech EU je zaznamenán velký nárůst migrantů z Ukrajiny. Celkem jich od začátku ruské invaze koncem února uprchlo přes šest milionů, ale okolo dvou milionů lidí se na Ukrajinu již vrátilo. **Ke 14. 10. 2022 získalo v České republice víza 417 595 ukrajinských uprchlíků**, z toho je 280 tisíc dospělých a 138 tisíc mladších 18 let. Mezi dospělými Ukrajinci s dočasnou ochranou je 63 % žen a 37 % mužů, což vyplývá z dat Ministerstva vnitra. Z celkového počtu pak 97 tisíc uprchlíků pobývá v Praze a 60 tisíc ve Středočeském kraji.

MULTIKULTURALITA VE ŠKOLSTVÍ

V České republice ve školním roce 2021/2022 navštěvovalo MŠ, ZŠ a SŠ 52 699 cizinců, což představuje podíl 3 % na celkovém počtu žáků. V Praze je však podíl žáků a studentů s jiným než českým občanstvím na uvedených typech škol 3x větší (8,8 %, celkem 19 912 cizinců). V Praze jsou ale také školská zařízení, kde podíly cizinců překračují i 20% hranici. Dle demografické analýzy vývoje má tento trend stoupající tendenci.

Ve skutečnosti jde ve všech úrovních školství o něco vyšší počty cizinců, neboť uvedené statistiky vykazují jako cizince pouze osoby s jiným než českým státním občanstvím. Avšak u nás žije také určitý počet osob-imigrantů, kteří již české občanství získali, avšak stále si udržují etnickou identitu odlišnou od rodilých Čechů, která se projevuje i u jejich dětí.

Co se týče národnostního složení, **v českých školách (MŠ, ZŠ, SŠ) převažují cizinci ze třetích zemí a mezi nimi dominují občané Ukrajiny (28 %), Vietnamu (20 %) a Ruské federace (7 %).** Ze zemí EU jsou to občané **Slovenska (19 %), Německa a Polska** (příhraniční oblasti).

Podle Českého statistického úřadu ve školním roce 2021/2022 navštěvovalo pražské MŠ 4 893 cizinců, což představuje podíl 11,5 % na celkovém počtu žáků. 806 dětí pochází ze Slovenska, 2 816 z jiných zemí Evropy a 1 271 jsou občané ostatních států světa.

Jak je vidět ze statistik, je v současné době multikulturní prostředí vytvořeno i **v mateřských školách**. Děti se na denní bázi setkávají s tématy multikulturality, migrace, a to buď přímo, nebo prostřednictvím médií. Proto je nutné začít s multikulturní výchovou již v předškolním věku, kdy děti nemají ještě předsudky, neuvědomují si své rozdíly. Svě životní postoje si lidé vytvářejí postupně skrze zkušenosti, přebíráním názorů starších dětí a dospělých. A aby tyto postoje byly kladné, je velice důležité vést děti k respektování odlišných kultur pozitivními příklady, vhodnou motivací a vytvářením přátelských vztahů mezi sebou navzájem.

ZÁKLADNÍ ŠKOLA ZÁRUBOVA V PRAZE 12, ZÁRUBOVA 977/17, PRAHA 4 – KAMÝK

ZŠ Zárubova – od 1. 9. 2006 *Základní škola Zárubova v Praze 12* – je menší sídlištní škola situovaná v Krči. Jedná se o nejstarší školu Prahy 12, otevřena byla roku 1977. Ve školním roce 2021/22 se ve škole vzdělávalo 396 žáků v 18 třídách (přípravná třída, 10 tříd na prvním stupni a 7 tříd na druhém stupni), z toho je 101 žáků s OMJ. Od roku 2013 vzrostl počet žáků o více než 150. Škola přijímá přednostně děti ze spádové oblasti, z které pochází cca 75 % žáků. Realizaci výchovně vzdělávacího procesu zajišťuje 33 pedagogických pracovníků – 24 učitelů a asistentů pedagoga a 5 vychovatelek školní družiny.

Škola je zrekonstruována a disponuje moderně vybavenými učebnami na odborné předměty, školní kuchyňkou, dvěma tělocvičnami i venkovním areálem. Škola se se svými žáky zapojuje do velkého množství projektů a aktivit, při škole funguje školní parlament.

Klíčová aktivita projektu: Vytvoření plánu multikulturní výchovy pro ZŠ

Cílem této aktivity je pomoci škole vytvořit plán multikulturní výchovy, ověřit jej v praxi, vyhodnotit a zapracovat případné změny. Prostřednictvím multikulturního plánu podpořit rozvoj sociální a občanské kompetence dětí a seznámit je s kulturou cizích zemí. Cílovou skupinou jsou děti, pedagogové a vedení škol.

Klíčová aktivita se skládala z několika fází. Během přípravné fáze jsme oslovili všechny participující složky – vedení ZŠ, pedagogy a další pedagogické pracovníky, a sestavili tak pracovní tým pro tuto aktivitu. V rámci realizační fáze byly naplánovány a průběžně realizovány následující kroky:

- Zmapování prostředí školy a jejích technických možností
- Návrh možného zpřesnění a rozpracování průřezových témat multikulturní výchovy pro jednotlivé ročníky a předměty
- Vytvoření plánu multikulturní výchovy
- Realizace a testování plánu v praxi po dobu min. jednoho školního roku
- Závěrečná evaluace plánu, zapracování zpětných vazeb, finalizace plánu

Zmapování prostředí školy a jejích technických možností

V rámci realizační fáze projektu bylo na ZŠ Zárubova provedeno dotazníkové šetření mezi pedagogy, jehož cílem bylo zmapovat prostředí školy v oblasti multikulturní výchovy. Pro získání dat byla využita metoda strukturovaného dotazníku, který byl rozeslán učitelům na 1. stupni ZŠ v elektronické formě. Dotazníkové šetření bylo dále doplněno rozhovory s garantem tvorby plánu multikulturní výchovy k daným otázkám a situaci v oblasti multikulturní výchovy ve škole. Konkrétně byly otázky zaměřeny na dvě oblasti: *Co nabízí škola učitelům jednotlivých ročníků 1. stupně k vyučování multikulturní výchovy?* a *Jaké konkrétní možnosti poté učitelé využívají při výuce?*

K vyučování multikulturní výchovy ZŠ přistupuje aktivně, škola se účastní velkého množství akcí a spolupracuje s řadou organizací. Průřezová témata v oblasti multikulturní výchovy jsou zapracována do ŠVP. Pedagogové mají k dispozici materiály pro výuku těchto témat v jednotlivých předmětech. Ne všichni pedagogové se ale na těchto aktivitách podílejí, pedagogický sbor je málo informován o novinkách v oblasti MKV, pedagogům chybí sdílení tipů na zapracování multikulturních témat do výuky nebo pravidelná školení v dané problematice.

Dlouhodobá, kontinuální spolupráce s nejrůznějšími organizacemi napomáhá na ZŠ Zárubova se zařazováním zážitkových metod a forem práce napříč ročníky i předměty. Škola klade důraz na projektovou výuku formou projektových dní a využívá spolupráce s mnoha organizacemi – např. InBáze z.s., Proxima Sociale, Pražské centrum primární prevence, CIC Praha, NPI ČR (překlady a tlumočení, podpůrné materiály aj.), Člověk v tísni, Meta o.p.s., Společnost pro kreativitu ve vzdělávání, Arpok, Židovské muzeum, Post Bellum – příběhy našich sousedů aj.). Ve škole probíhá výuka češtiny jako druhého jazyka i další aktivity na podporu začlenění žáků s OMJ, která byly podpořeny ze Šablon III. a z Výzvy 49 a 54 (projektová výuka ve spolupráci s externími organizacemi, volnočasové kluby, komunitní setkání s rodiči, doučování žáků s OMJ, jazykové kurzy, monitorování a stínování pedagogů na zahraničních školách atd.) Škola se také účastní projektů ve spolupráci s MČ Praha 12 (organizace akce Zeměmy, Interaktivní toulky, dílny gramotností).

Na škole funguje žákovský parlament – pomáhá s organizací celoškolní soutěže tříd, podílí se na řešení problémů vzniklých v jednotlivých školních kolektivech, vyjadřuje se k hlavním úkolům školy, pořádá akce pro žáky (např. Den dětí). ZŠ Zárubova nabízí žákům množství volnočasových aktivit – kluby, kroužky, „toulky“ – exkurze, výstavy, divadla, aktivity na rozvoj čtenářství a čtenářské gramotnosti, workshopy, kino, dílny a také bohaté spektrum exkurzí a výletů včetně zahraničních (Tropical Island, Paříž apod.)

Při výuce multikulturní výchovy pedagogové uvádí využití pohádek a tradic různých národů (hodiny Českého jazyka a Výtvarné výchovy), výchovu k toleranci (každý umíme něco), světadíly – obyvatelé, kultura (Prvouka, Přírodověda, Vlastivěda) a trénink diskuse. Upevnění vztahů a posílení sociálních vazeb mezi žáky probíhá také v třídnických hodinách a v rámci programů všeobecné primární prevence, kterou zajišťují externí lektori, např. organizace Proxima Sociale.

Z mapování prostředí školy v oblasti multikulturní výchovy vyplývá, že by bylo žádoucí vytvořit prostor pro sdílení dobré praxe mezi pedagogy včetně podpůrných materiálů tak, aby bylo zařazování nových metod a technik do výuky pro pedagogy v této oblasti snazší, a zároveň je motivovat k jejich aktivnímu používání i pomocí tvorby nových metodických materiálů v průřezovém tématu multikulturní výchovy vhodných pro práci v hodinách na 1. i 2. stupni.

Návrh možného zpřesnění a rozpracování průřezových témat multikulturní výchovy pro jednotlivé ročníky a předměty

V rámci projektového týmu bylo dohodnuto, že výstupem klíčové aktivity bude vytvoření operativního plánu multikulturní výchovy pro ZŠ Zárubova. Společně jsme diskutovali podobu a strukturu plánu, která bude kromě úvodní části týkající se obecnějších pojmů a vývoje migrace na našem území obsahovat zejména detailně zpracované metodické materiály určené pro přímou práci pedagogů s žáky ve třídách.

Plán bude obsahovat všechny vyučované předměty – tzn. Český jazyk, Matematika, Prvouka (u vyšších ročníků Přírodověda, Vlastivěda), Výtvarná a pracovní výchova, Hudební výchova, Anglický jazyk, Tělocvik.

Jako úvod do tématu ke každé zemi jsme zvolili realizaci vzdělávacích programů – *Bedýnky příběhů* ve třídách. Program *Bedýnek* vždy zahrnuje tyto části: tradiční pohádku dané země (dvojazyčné vyprávění/čtení v původním jazyce a češtině), povídání o zemi, tradicích a kultuře s využitím mapy, fotografií, předmětů a dále výtvarnou aktivitu, během níž se děti seznamují s tradičními technikami a materiály daných zemí. Metodické materiály a práce s nimi tak navazují na tyto programy, ale mohou fungovat naprosto samostatně.

Byl stanoven harmonogram aktivit, pro 1. ročník byly vybrané země – Slovensko a Česko, pro 2. ročník – Polsko a Německo, pro 3. ročník – Rusko a Ukrajina, pro 4. ročník – Řecko a Itálie, pro 5. ročník – Vietnam a Sýrie. Na konec roku 2020 a první pololetí roku 2021 byly naplánovány vietnamské, české, německé, řecké a ruské programy. Na závěr roku 2021 byly naplánovány

syrské a italské programy, na jaro roku 2022 pak programy slovenské, polské a ukrajinské. Po programech pak měly být předávány jednotlivým pedagogům metodické materiály k pilotování.

Vytvoření plánu multikulturní výchovy. Realizace a testování plánu v praxi

Realizace aktivity probíhala po dobu dvou školních let, během kterých byly vytvářeny a zpracovávány metodické materiály, diskutované s garantkami na straně školy. Postupně tak vznikala finální podoba samotného plánu multikulturní výchovy, včetně jeho grafického zpracování. Do výuky bylo postupně zařazeno deset vzdělávacích multikulturních programů *Bedýnky příběhů*. Po programech byly do tříd předávány k pilotování metodické materiály pro pedagogy s navazujícími pracovními listy pro žáky k dané zemi. Programy byly nakonec realizovány následovně:

šk. rok 2020/21

- v říjnu 2020 2x Vietnam prezenčně pro 5. A, 5. B
- v prosinci 2020 4x Česko – Vánoce – prezenčně pro přípravné třídy, 1. A, 1. B
- v únoru 2021 2x Německo prezenčně pro 2. A, 2. B
- v dubnu 2021 2x Řecko online pro 4. A, 4. B
- v květnu 2021 2x Rusko prezenčně pro 3. A, 3. B

šk. rok 2021/22

- v říjnu 2021 2x Sýrie prezenčně pro 5. A, 5. B
- v prosinci 2021 2x Itálie prezenčně pro 4. A, 4. B
- v lednu 2022 1x Polsko prezenčně pro 2. B
- v únoru 2022 2x Slovensko prezenčně pro 1. A, 1. B
- v březnu 2022 1x Polsko prezenčně pro 2. A
- v květnu 2022 2x Ukrajina prezenčně pro 3. A, 3. B

Vzhledem ke komplikacím spojeným s protiepidemiologickými opatřeními v souvislosti s pandemií COVID-19 bylo nutné program *Bedýnku příběhů – Řecko* připravit a realizovat online, prostřednictvím komunikační platformy zoom. Všechny ostatní programy proběhly prezenčně ve třídách.

Bedýnka příběhů z Česka byla věnována oslavě Vánoc a tradicím spojeným s tímto svátkem. Žáci si poslechli pohádku s *vánoční tematikou*, následovalo povídání o oslavách vánočních svátků u nás v dobách minulých i současných a o tom, jaké podoby mají tyto svátky v jiných zemích pomocí fotografií a předmětů. V druhé části žáci tvořili vánoční ozdoby.

Italský program se skládal z poslechu krátkého italského pohádkového příběhu *Jak slepý zpěvák vyzrál na zloděje*, který poté společně s lektorkami žáci zreflektovali. Žáci se seznámili s tradicemi a kulturou Itálie s využitím mapy světa, fotografií (vlajka, hlavní město, moře, fauna, jídlo, svátky a tradice, italská auta a móda). Žáci si přičichli k voňavým bobkovým listům, které lektorka přivezla z Itálie, a vyzkoušeli si benátské karnevalové masky. Ve výtvarné části programu pracovali s tradičním materiálem využívaným řemeslníky v Itálii – kůží. Vyráběli z ní záložky a podložky, a mohli si tak vyzkoušet i zdobení pomocí speciálních barev na kůži.

Program zaměřený na **Německo**: žáci se nejprve naučili názvy čtyř zvířat německy a poté si poslechli pohádku *Brémští muzikanti* v českém a německém jazyce. Poté následovalo zajímavé a vtipné povídání na základě fotografií o našem západním sousedovi – Německu, jeho hlavním městě, geografii, spolkových zemích, historii Berlínské zdi a také např. vynálezech, pocházejících od německých autorů. Zde si žáci mohli tipovat, které vynálezy jsou německého původu. Nechyběl ani krátký exkurz do německé kuchyně a německého školství. Na následné výtvarné dílně tvořili žáci pomocí šablon zvířátek obrázky na motivy úvodní pohádky bratří Grimmů.

Bedýnka příběhů z Polska obsahovala polskou pohádku *Wawelský drak, král Krak a švec Skuba* v českém a polském jazyce. Lektorky pohádku hrály jako divadlo, žáci se mohli aktivně zapojovat do děje a odhadovat polské výrazy i vývoj příběhu. Poté seznámily žáky se zemí, jejími zvyky a tradicemi prostřednictvím ilustrované mapy Polska, fotografií měst, kulturních památek, přírody i kulinárních specialit našeho severního souseda. Povídání doprovázely ukázky typických polských předmětů (jantar a výrobky z něj, tradiční polská keramika, modely polských majáků atd). Žáci se naučili několik polských slov. Lektorka z Polska celý program doprovázela lidovými polskými písněmi hranými na akordeon. Bedýnku završila výtvarná část programu, která byla věnována tradiční technice plstění a tvorbě náramků z ovčí vlny.

V první části prezenčního programu **Bedýnka příběhů z Ruska** si žáci vyslechli pohádku *Sestřička Helenka a bratříček Ivánek* v českém a ruském jazyce, po reflexi pohádky s žáky lektorky upozornily na rozdíly mezi Českou republikou a touto rozlehlou zemí. Při výkladu využívaly mapu světa, fotografie, typické dřevěné zdobené nádobí, tradiční panenky – matrijošky, šperky, mince a bankovky. Žáci se naučili několik ruských slov. Ve výtvarné dílně, inspirované tradiční malbou na dřevo, ozdobili dřevěné vařečky pomocí akrylových barev.

Program **Bedýnky příběhů z Řecka** proběhl online a byl uzpůsoben této distanční formě. Po seznámení si žáci u svých počítačů poslechli dvojjazyčně čtenou bajku *O lvovi a myši*, kterou společně s lektory reflektovali. Dále je řecký lektor provedl svojí prezentací o Řecku, kterou česká lektorka doplnila o zajímavé ankety a hlasování, do něhož se účastníci aktivně zapojovali.

Ve druhé části lektorka dětem představila starý princip kreslení kružnic podle doma vytvořeného kružítky z kancelářské sponky, gumičky nebo provázku, pomocí kterého si žáci vytvořili zajímavé obrázky mandal, květů nebo olympijských kruhů.

Během prezenčního **programu zaměřeného na Slovensko** lektorky žákům zahrály pohádku *Jak Kubko s Matkem vatru přeskakovali* v českém a slovenském jazyce. Poté následovalo představení země, seznámení se s jejími zvyky a tradicemi prostřednictvím mapy světa, fotografií a ukázek krojů, typických předmětů a řemesel. Slovenská lektorka zahrála na brumli a zapojila žáky do tance *Takto letia vtáci*. Ve výtvarné části programu si žáci vyzkoušeli tradiční slovenskou techniku modrotisk (modrotlač) pomocí otisku razítek na bílém a modrém plátně.

Bedýnka příběhů ze Sýrie obsahovala pohádku *Zlatá mince* v českém a arabském jazyce, dále proběhla reflexe pohádky s žáky, na kterou navázala debata týkající se kulturních, zeměpisných a přírodopisných specifíků Sýrie s použitím mapy světa, fotografií, typického syrského zdobeného nádobí, tradičního oblečení, koření. Poté lektor představil žákům hudební nástroje (arabská loutna, flétna, tamburína), zahrál a zazpíval arabské lidové písně. Ve výtvarné části programu inspirované tradiční syrskou technikou tepání do kovu žáci ze silného alobalu vytvořili velké mince nebo erby, pomocí rydel je ozdobili a barvili akrylovými barvami.

Bedýnka příběhů z Ukrajiny představila dětem ukrajinskou pohádku *Telesyk* v českém a ukrajinském jazyce formou divadla kamishibai. Lektorky vyprávěly příběh a ukazovaly ilustrace k pohádce. Poté následovalo povídání o zemi s využitím mapy světa, fotografií (vlajka, hlavní město, vesnice, hory, fauna, flora, jídlo atd.), typických ukrajinských předmětů a tradičních ukrajinských krojů vyšyvanek, které si žáci mohli vyzkoušeli. Zatancovali si i lidový tanec na písničku *Podolanočka*. Ve výtvarné části programu žáci tvořili obrázky formou koláže z látek, jelikož pro Ukrajinu je typická práce s textilem.

Vietnamská Bedýnka příběhů: Po dvojazyčném čtení pohádky *Slavnostní koláče* v českém a vietnamském jazyce a její reflexi následovalo představení Vietnamu pomocí fotografií, tradičních krojů, porcelánu, typických vietnamských klobouků. Žáci se aktivně zapojovali do povídání, zaměřeném na rozdíly mezi Českou republikou a touto asijskou zemí, ať už v souvislosti s podnikáním, způsobem života, kulturou, používaným nádobím nebo oblékáním. Žáci si vyzkoušeli ovládání vietnamských jídelních hůlek a ve výtvarné části programu si vyzkoušeli tvoření vzorů z tenkých proužků papíru technikou quilling, která je velmi zaujala.

Veškeré multikulturní programy *Bedýnky příběhů* byly vedeny dvěma lektory InBáze, z toho vždy jedním původem z dané země. Nicméně metodické materiály jsou přizpůsobeny tak, že

v budoucnu je možné realizovat programy ve škole rovněž samostatně pedagogy. Na stránkách InBáze a také v metodických materiálech je možné najít audio nahrávky pohádek ve všech cizích jazycích.

Závěrečná evaluace plánu, zpracování zpětných vazeb, finalizace plánu

Metodické a pracovní listy byly navrženy a zpracovány pro tři ZŠ zapojené v projektu, poté je pedagogové pilotovali s žáky v praxi. Dále byly metodické materiály diskutovány a upraveny na míru pro danou školu. Po realizaci každého z multikulturních programů byly pedagogům předány k pilotování doprovodné metodické materiály.

Ve školním roce **2020/21** se jednalo o následující materiály:

Metodika Vietnam se pilotovala ve třídách **5. A** a **5. B**. Dle zpětné vazby od pedagožek byla většina úkolů věkově a obsahově přiměřená, aktivity hodnotily jako zábavné a vzbuzující v žácích zájem o Vietnam. Pedagožky uváděly, že některé aktivity by mohly být i náročnější s výjimkou angličtiny, kde hodnotily psaní pohádky jako obtížné. Metodika byla z tohoto důvodu **rozšířena na věkovou kategorii od 4. do 6. ročníku, zejména z důvodu práce se slepou mapou a jazykové úrovně pracovních listů v angličtině**, jelikož na 1. stupni žáci neovládají minulý čas, který by měli dle zadání použít. Také byla z pracovních listů odstraněna řešení, která jsou nyní uváděna pouze v metodických listech určených pro pedagogy.

Pilotování materiálů k Česku probíhalo ve třídách **1. A**, **1. B**. Na tvorbě pracovních listů se podílely i samy pedagožky, což se pozitivně promítlo do jejich výsledné podoby. Dle zpětné vazby od učitelek jsou úkoly věkově, obsahově i předmětově přiměřené. K metodickým materiálům nebyly žádné připomínky, byly hodnoceny jako přiměřené a užitečné. **Materiály jsou určeny pro 0. až 2. ročník.**

Pilotování metodiky Německo probíhalo ve třídách **2. A** a **2. B**. Zpětná vazba pedagožek byla až na drobné připomínky pozitivní, pracovní listy považují za zdařilé, nápadité, funkční a věkově přiměřené. Dle zpětné vazby byly upraveny a doplněny metodické listy zaměřené na **Prvouku** a cílová skupina byla v tomto ročníku rozšířena i na vyšší ročníky. Byla také upravena drobná chyba v křížovce (**PL15**), zaměřené na německé vynálezy. Ostatní metodické listy byly bez obsahových připomínek. **Metodické materiály jsou nyní určeny pro 2. až 4. ročník.**

Dále následovalo **pilotování materiálů k Řecku** – ve třídách **4. A** a **4. B**. Dle zpětné vazby byly úkoly věkově a obsahově přiměřené, dětem se líbily. Některé pracovní listy byly hodnoceny jako obtížnější (např. **PL7, PL9 – Vlastivěda** či aktivity k **Hudební výchově**). Na základě připomínek **byly přepracovány metodické listy**, zaměřené na **Český jazyk, Vlastivědu a Přírodovědu**, **PL14 z HV byl přesunut do předmětu AJ** v a angličtině byl přidán český překlad písničky. Dále byly **doplněny tipy pro pedagogy a videa**. U pracovních listů jsme vynechali řešení, která zůstala pouze v metodických listech pro pedagogy. **Metodika je nyní určena pro 4. až 6. ročník.**

Pilotování metodiky k Rusku probíhalo ve třídách **3. A.** a **3. B.** Dle zpětné vazby byly některé úkoly náročné pro danou věkovou kategorii, např. **PL26 – Anglický jazyk**. Učitelky upozornily i na pár faktických chyb, které se bohužel při grafickém zpracování v úkolech vyskytly (opakování slov na **PL5 – Český jazyk**, chyby v řešení **PL8 – Matematika**). **Po zapracování zpětných vazeb byly chyby a nepřesnosti opraveny.** Také některé tipy a zajímavá doporučení z pilotování jsme zapracovali do metodických materiálů (**metodické listy k PL1, PL3, PL6**). **Metodické materiály jsme rozšířili pro 3. až 5. ročník.**

V dalším školním roce **2021/22** probíhalo pilotování těchto metodických materiálů:

Metodika Sýrie se pilotovala ve třídách **5. A** a **5. B**. Pedagožky označily metodiku za funkční a odpovídající učivu pro 5. ročník, žáci zvládli zadané úkoly většinou samostatně, popř. s malou dopomocí, kromě **PL23 – AJ** a **PL13 – Vlastivěda**. Aktivity žáky bavily a pracovali s chutí. **Na základě zpětné vazby byly opravené chyby v PL (PL10, 11 – Matematika, PL20 – Přírodověda).** Celkově jsme rozšířili doporučené využití materiálů **pro 4. až 6. ročník.**

Následovalo pilotování materiálů k Itálii ve třídách **4. A** a **4. B**. Dle zpětné vazby od učitelek úkoly děti moc bavily, zejména **PL4 v Českém jazyce, PL17 a PL18 ve Vlastivědě**. Pracovní listy byly hodnoceny jako nápadité, funkční a věkově přiměřené, některé ale byly obtížnější (např. **PL14 v Matematice** či **PL20 v Přírodovědě**). Vyskytly se ale i faktické chyby, např. v **PL3 – Pohádka** a **PL5 – ČJ** nevycházela tajenka. **Pracovní listy byly upraveny, metodické listy lehce přepracovány.** **Metodické materiály jsou určeny pro 4. až 6. ročník.**

Pilotování metodiky Polsko probíhalo ve třídách **2. A., 2. B.** Zpětné vazby na metodiku byly v naprosté většině pozitivní, takže nebyly nutné větší úpravy pracovních a metodických listů. V případě matematiky se objevila poznámka o vyšší náročnosti, vzhledem k tomu jsme doporučili tuto aktivitu i pro 3., popř. 4. třídu a toto doporučení zapracovali do metodického listu. Ostatní aktivity byly hodnoceny jako věkově i obsahově přiměřené. **Metodické materiály jsou určeny pro 2. až 4. ročník.**

Ve třídách **1. A, 1. B.** se **pilotovala metodika ke Slovensku.** Dle vyjádření pedagožek byly úkoly na pracovních listech velmi zajímavé, podnětné, přiměřené k obsahu i předmětu, děti jejich řešení bavilo – zejména pracovní listy k **Prvouce.** Vzhledem k tomu, že se metodika pilotovala až ve 2. pololetí roku, některé úkoly byly již pro děti příliš jednoduché. Jednalo se zejména o pracovní listy – **PL3–5 (Pohádka).** Do metodiky jsme u těchto PL přidali další složitější úkoly. **Metodické listy byly hodnoceny pozitivně jako velmi pěkně zpracované a usnadňující pedagogům práci.** Doplnili jsme do nich ještě další tipy, odkazy na obrázky nebo videa, které pedagožky ve zpětných vazbách oceňují a zmiňují, že jim ulehčí přípravu a práci v hodinách. **Metodické materiály jsou určeny pro 0. až 2. ročník.**

Metodika Ukrajina se pilotovala ve třídách **3. A a 3. B.** Dle zpětné vazby od pedagožek jsou úkoly věkově, obsahově i předmětově přiměřené. Některé aktivity byly hodnoceny jako příliš snadné. Po zapracování zpětných vazeb byly graficky opraveny **PL1, PL8, PL9, PL10, PL13, PL22** a také adekvátně přepracovány metodické části. **Rozšířili jsme vhodnost použití metodických materiálů pro 3. až 4. ročník.**

Plán multikulturní výchovy včetně příloh byl finalizován, graficky upraven a následně předán do školy.

POUŽITÁ LITERATURA A ZDROJE

- <https://clanky.rvp.cz/clanek/o/p/231/MULTIKULTURNI-VYCHOVA-V-MATER-SKE-SKOLE.html>
- <https://icpraha.com/pocet-cizincu-v-praze/>
- <https://www.czso.cz/csu/xa/cizinci-v-hl-m-praze-v-roce-2020>
- https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Multikulturalismus?fbclid=IwAR3o_6qgejUNgVkR_IjFsEjCNIQacmgw3DdH5d04cHj1SWcao1_80Hei5eQ
- https://dl1.cuni.cz/pluginfile.php/407687/mod_resource/content/1/Multikulturalismus.pdf
- https://www.darius.cz/ag_nikola/multikult.html
- <https://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/ruzne-tvare-a-aspekty-multikulturalismu-uvod-k-vybranym-aktualnim-studiim>
- https://cs.m.wikipedia.org/wiki/Multikulturn%C3%AD_v%C3%BDchova?fbclid=IwAR3K0R6R-8XbiLhuEB0Cj5oo1aG1GZucyD9lZWh2fvDHNhKcZlX1-9NsxyY
- <https://digifolio.rvp.cz/view/view.php?id=10911>
- <https://golemio.cz/insights/statistiky-v-souvislosti-s-vaikou-na-ukrajine>
- <https://statis.msmt.cz/rocenka/rocenka.asp>

Autorský tým

Autorky metodik:

Ing. Petra Holubářová, Ing. Victoria Golovinova, MgA. Hana Mlynářová, Bc. Anh Nguyenová, Mgr. Olga Bulajcsik (Ukrajina), Dafni Dimitriou (Řecko), Mgr. Alena Hanzlíková (Česko), Mgr. Martina Hradecká (Itálie), MgA. Petra Lacinová (Sýrie), Mgr. Petra Tománková (Česko, Řecko), Mgr. Lucie Strejčková (Česko), PaedDr. Dagmar Hůlová (Česko)

Ilustrace a grafické zpracování:

MgA. Jakub Dluhosch, Mgr. Martina Hradecká

**Vytvořeno v rámci projektu Mosty ke školám II podpořeného z Operačního programu
Praha: Pól růstu ČR – CZ, reg. číslo CZ.07.4.68/0.0/0.0/19_068/0001455**

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
OP Praha – pól růstu ČR

